



**Linnéuniversitetet**

Kalmar Växjö

Självständigt arbete på grundläggande nivå i musikpedagogik, 15 hp

# Musikalisk improvisation och komposition i förskolan

- en studie om barns möjligheter till utveckling av det personliga och spontana musicerandet i tidig ålder



*Författare:* Stefan Jedefjord

*Handledare:* Lia Lonnert

*Examinator:* Pia Bygdéus

*Termin:* HT17

*Ämne:* Musikpedagogik

*Nivå:* Grundläggande nivå

*Kurskod:* 2MG01E

## Musikalisk improvisation och komposition i förskolan.

En studie om barns möjligheter till utveckling av det personliga och spontana musicerandet i tidig ålder.

## Musical improvisation and composing in preschool.

A study of children's possibilities for developing personal and spontaneous music making in early age.

### Abstrakt

Detta är en studie om barns musikaliska utveckling under de första levnadsåren samt deras spontana och fria musicerande. En kvalitativ studie har genomförts genom passiva observationer på fyra svenska förskolors musikstunder och samtal med dess personal om hur dessa arbetar med barnens kreativa skapande i musik genom improvisation och komposition under själva musikstunden. I samband med observationerna har även samtal och intervjuer med förskolepersonalen genomförts där de fått ge sin syn på musikstunden, dess innehåll och mål. Analys av resultatet gjordes utifrån de didaktiska begreppen; Mål, Innehåll, Metod och Värdering. Det som framkom var att det fria och spontana musicerandet fick väldigt lite utrymme under musikstunderna. Målet med musikstunden var i första hand att utveckla språket eller lära mer om andra ämnen än musik samt fungera som en uppstart på dagen. Vid samtliga observationer reproducerades sedan tidigare kända barnsånger såsom förskolepersonalen lärde ut dem och barnen gavs ingen möjlighet att själva hitta på sånger eller musikaliska kompositioner.

### Nyckelord

förskola, improvisation, spontansång, kreativitet, musikstund, musikdidaktik

# Tack

Ett tack till mina barn för all inspiration och till min handledare för stöd och förståelse.

# Innehåll

<b>1 Inledning</b>	<b>5</b>
<b>2 Bakgrund</b>	<b>6</b>
2.1.1 <i>Improvisation och komposition som begrepp</i>	6
2.1.2 <i>Barnets musikalitet</i>	7
2.1.3 <i>Musik i förskolan</i>	9
2.2 Sammanfattning av bakgrund	10
<b>3 Syfte och forskningsfrågor</b>	<b>12</b>
3.1 Forskningsfrågor	12
<b>4 Tidigare forskning</b>	<b>13</b>
4.1 Forskning på musik i förskolan	13
4.2 Sammanfattning av tidigare forskning	14
<b>5 Teoretiska begrepp utifrån didaktiska perspektiv</b>	<b>15</b>
<b>6 Metod</b>	<b>16</b>
6.1 Metodval	16
6.1.1 <i>Observationer</i>	16
6.1.2 <i>Intervjuer</i>	16
6.2 Urval	17
6.3 Genomförande	17
6.3.1 <i>Genomförande av observationer</i>	17
6.3.2 <i>Genomförande av intervjuer och samtal</i>	18
6.4 Etiska frågor	18
6.4.1 <i>Informationskravet</i>	18
6.4.2 <i>Samtyckeskravet</i>	19
6.4.3 <i>Konfidentialitetskravet</i>	19
6.4.4 <i>Nyttjandekravet</i>	19
6.5 Gestaltning och analys	20
<b>7 Resultat</b>	<b>21</b>
7.1 Blåsippet	21
7.1.1 <i>Analys och samtal med Louise</i>	22
7.2 Båten - grupp 1	23
7.2.1 <i>Analys av musikstunden</i>	24
7.3 Båten - grupp 2	25
7.3.1 <i>Analys och samtal med Tobias</i>	26
7.4 Gunghästen	28
7.4.1 <i>Analys och samtal med Gunvor</i>	29
7.5 Kotten	31
7.5.1 <i>Analys och samtal med Jennie</i>	32

7.6 Sammanfattning av resultat	33
<b>8 Diskussion</b>	<b>35</b>
8.1 Musikstunden	35
8.2 Improvisation och komposition	36
8.3 Påverkan	37
8.4 Slutsats	37
8.4.1 Musikstunden utifrån didaktikens begrepp	38
8.5 Metoddiskussion	38
8.6 Förslag på fortsatt forskning	39
<b>Referenser</b>	<b>40</b>
<b>Bilagor</b>	<b>I</b>
Bilaga A - Samtyckesblankett	I

# 1 Inledning

Min dotter är snart fyra år gammal och sjunger väldigt mycket, både här hemma och på förskolan. Ofta blir det *Blinka Lilla Stjärna*, *Lilla Snigel* eller *Bä Bä Vita Lamm* - som hon kan utantill och med relativt god tonsäkerhet dessutom. Hennes tvillingbror gillar också att sjunga och han har till och med utvecklat en musiksmak. Snabba, melodiosa rocklåtar ska det vara. I bilen hem från förskolan brukar min dotter sjunga om saker hon ser genom bilfönstret eller saker som hänt på dagis. Ofta handlar även texterna om mamma, pappa, farmor och mormor eller katten där hemma. Melodin är spontan men blandas stundtals upp med melodier hon kan sedan tidigare. Små korta fraser av kända barnvisor blandas med improviserade melodier. Hon testar melodin och den påhittade texten - som ibland är på "låtsas-engelska". Hon ändrar vissa ord eller hittar på egna för att få ihop det med melodin. En dag byggde mina barn upp en scen utav gympanator i köket och framförde en salig blandning av egna spontana sånger och gamla kända barnvisor de lärt sig i förskolan. Gester och mimik verkade de ha hämtat från barnprogram och filmer. Dottern tyckts även ha snappat upp en del koreografi från pop- och rockartister hon sett på TV. Barnens liv är fyllda av lek och spontana infall. Det sätter sig ned med ett vitt papper och färgpennor och så "får det blir vad det blir". Att testa och undersöka är en naturlig del av barns utveckling och lärande.

Jag har tidigare gjort en del fältstudier i lågstadiet och la märke till att det alltid fanns barn i varje musikklass som gick ifrån det musikstycke som skulle sjungas eller spelas. De gjorde om texten, spelade snabbare än de skulle eller spelade på något eget, något påhittat.

Det musikaliska arvet kan förvaltas och gamla melodier och sånger kan läras in och spridas vidare till kommande generationer. Men musik kan både återskapas och nyskapas. Nya melodier och sångtexter ska skrivas. Mina barn visar redan i tidig ålder en lust till att hitta på sina egna sånger. Ibland verkar de bara vilja berätta något för stunden med sin sång och ibland så återkommer de sånger de hittat på.

Jag blev nyfiken på att ta reda på vilka möjligheter till eget komponerande och spontant improviserande barnen får under musikstunden i den svenska förskolan idag.

## 2 Bakgrund

Om barns musikaliska utveckling har det skrivits mycket. Det finns även mycket litteratur om musik i förskolan och metodböcker för förskolepersonal i hur man pedagogiskt och didaktiskt kan arbeta med yngre barn i musik. Nedan följer texter relevanta för bakgrunden till föreliggande studie i hur förskolepersonal arbetar med barnens spontana musicerande och komponerande av musik.

### 2.1.1 Improvisation och komposition som begrepp

Att definiera och skilja på begreppen improvisation och komposition är svårt. Det skulle krävas en hel omfattande studie i sig att reflektera över detta. Om man slår upp begreppen i Nationalencyklopedin kan man läsa följande beskrivningar:

improvisation (till *improvisera*, av italienska *improv(v)isare* 'improvisera', av latin *improvisus* 'oförutsedd', 'oförmodad'), i musiksammanhang en ofta använd benämning på det oförutsedda, oplanerade och spontana i ett musikaliskt framförande. Begreppet ställs ofta i motsats till komposition, som innebär något på förhand fastlagt, "färdigkomponerat". (Kjellberg, u.å.)

Om komposition står det så här: komposition är att ställa samman olika delar till en helhet. (komposition, u.å)

Bailey (1992) skriver om en grupp musiker som träffades 1987 för att genomföra en diskussion inför publik. Efter 40 minuters samtal, många missförstånd och meningskiljaktigheter hade ändå en övervägande enighet slagits fast om att det inte finns något som kan kallas improvisation eller komposition och om det gjorde det skulle de vara oskiljaktiga från varandra (s. 140).

Den vedertagna uppfattningen av begreppen antas vara som Nationalencyklopedin definierar dem - att komposition är något man har längre tid på sig att planera och testa innan man beslutar sig om det färdiga resultatet medan improvisation är något man kommer på i stundens ingivelse. Bailey (1992) nämner ett möte mellan kompositörerna och improvisatörerna Frederic Rzewski och Steve Lacy. Rzewski bad Lacy att på 15 sekunder ge sin definition av begreppen. Lacey's svar var exakt 15 sekunder långt och han svarade att skillnaden var att i komposition har en musiker all tid i världen på sig att avgöra vad som ska sägas på 15 sekunder medan i improvisation har denne endast 15 sekunder (s. 141).

Bailey (1992) menar vidare att improvisation är den mest förekommande praktiken inom all sorts musik och samtidigt den minst förstådda. Improvisation är ständigt i förändring, aldrig fixerad och alltför flyktig för att kunna analyseras. (introduction). Under Baileys studie kom han bland annat fram till att improvisationen var svår att uppfatta annat än för dem som använde sig av det. Uttryck som att "hitta på för stunden" eller "instant composition" förekom bland de musiker han samtalat med. Många ansåg improvisation som ett musikaliskt "trolleritrick" och till och med lite vulgärt. Är det verkligen påhittat för stunden eller är det något inlärt som plockas fram vid rätt tillfälle? Improvisation kan även ha olika betydelse beroende på vilken typ av musik det handlar om.

I den här studien används begreppen för barnens egna kreativitet och skapande i musik snarare än att gå in på dem på ett djupare analytiskt eller filosofiskt plan. Jag vill på sätt och vis jämföra det med barnens lekar. I en musikalisk situation hittar de på (improviserar fram) egna rytmer, texter eller melodier allt eftersom de kommer på dem. Precis som i en lek så kommer de på nya ideér att spinna vidare på. Komposition kan i den här jämförelsen då ses som de barnen har bestämt i förväg att de ska leka. Till exempel bestämmer de att de ska leka brandkår och de ska släcka en eld i lekstugan. Detta är kompositionen. Vad som sedan händer i leken kan ses som improvisation, vem som gör och säger vad.

### **2.1.2 Barnets musikalitet**

Det finns mycket skrivet om barns musikaliska utveckling. För den här studien följer här en kortare sammanfattning av utvecklingen av barnets uppfattning av musik och i vilka åldrar utvecklingen av det egna musicerandet sker. Wiklund (2001) beskriver musiken i livets början.

Det ofödda barnet kommer till i ett slags puls, i en cykel av rörelse och kraft. Det växer och omges i moderlivet av moderns andning och röstklang, hennes rörelser i muskulatur och vävnad. Växandet ackompanjeras av en psykisk sfär av lugn eller hets, trygghet eller oro. Fostervattnet tar emot och fördelar ljuden och rörelserna. Det är livets musik som redan har börjat, den första estetiken, det första vackra och uttrycksfulla som barnet får sig till livs. (Wiklund, 2001, s.27).

En vacker och målande beskrivning men den säger samtidigt mycket om hur barnet redan innan födseln får in rytmer och puls i kroppen. Människor föds med musikalitet.



Forskare vet idag att barn kan höra ljud när det ligger i mammans mage och lär sig känna igen sin föräldrars och framförallt moderns röst. Det finns kurser i spädbarnsrytmik och även rytmik för ofödda som föräldrar kan gå för att nå sitt barn med musikalisk stimulans. Musik som barnet hör inne i mammans mage lär de sig att tycka om. När barnet väl är fött och fortsätter växa vill det ”komma loss”, inte bara sitta stilla i en ring och göra som alla andra. De vill hitta sig själv och sin egen identitet. En strävan som pågår livet ut (Wiklund, 2001, s. 28).

Bjørkvold (2005) betonar vikten av att föräldern eller nära anhörig ska sjunga till sitt barn och på så vis skapa en nära relation genom musiken.

Sjung med ditt nyfödda barn!”... ”Det är i detta samspel mellan två individer som kultur föds”... ”Barnet avbryter havandeskapets långa tystnad och skriker bokstavligt talat för livet. I denna mest kritiska fas i livet möter barnet moderns röst som ett direkt levande ljud.”... För barnet är rösten bekant oavsett om (modern) skriker, skrattar, pratar eller sjunger. (Bjørkvold, 2005, s 25)

Det Bjørkvold skriver kan ses som en fortsättning på Wiklunds vackra text om musiken i livets början. Barnet måste fortsätta få höra musik efter födseln och kanske särskilt sina föräldrars röster.

När barnet är runt två år gammalt börjar det sjunga enstaka stavelser och spontant nynna på sånger. Eftersom de är så unga kan de inte korrekt återge den musik de har upplevt hittills i sitt liv. Det är i den här åldern ännu inte viktigt för barnet att upprepa en melodi utan de hittar på egna melodier och sjunger de ord de kan. (Hammershøj, 1997, s.40)

Små förskolebarn är inte så bra på att återge bestämda melodier och sånger men sjunger väldigt mycket ändå och gärna sånt som de hittat på själva genom att sätta ihop texter och fraser från melodier så som de hört dem på sitt sett. Även om man kan känna igen vissa fraser ur en känd melodi är sången ofta improviserad. Sången är många gånger kopplad till den aktivitet de håller på med för stunden. De kan sjunga om att de sitter och leker, ritar eller liknande. I treårsåldern kan barnet börja hitta på egna texter till inlärd melodier. De kan använda musiken för att göra om intryck till uttryck. Hammershøj menar att barn i tidig ålder lär sig många musikaliska normer i hemmet genom sina föräldrar och deras musik (Hammershøj, 1997, s.71).

Bjørkvold (2005) skriver att i treårsåldern börjar barnen att leka i grupp på allvar och tar in intryck och lär sig koder från de äldre barnen som redan behärskar spelreglerna i leken. Barnen erövrar kroppsspråk, humor, språkliga finesser och lär sig sångerna. Barn leker på samma sätt i Ryssland, Norden och USA. I de fria improvisationerna i leken spelar barn ut sin lekfullhet och kreativitet originellt och utforskande. Den fria leken är viktig men den styrs av regler och normer som barnen själva har bestämt men som kan ändras efter behov (s. 33).

Sæther (2014) skriver om "Barnkultur". I förskolebarnens värld är leken det centrala. Leken innehåller dock regler och normer som barnen tagit fram. Barnkulturen innehåller även det som vuxna och barn gör tillsammans, går på teatrar, filmer, konserter och lekar. En tredje del som utgör barnens kultur är leksaker, sånger, filmer, böcker mm som är speciellt framtagna för barn. Sæther menar att allt detta är viktigt att ha insikt om när man ska försöka förstå barnens kultur och dess innehåll. Musikaktiviteterna i förskolan bör innehålla en blandning av allt detta och det är genom detta som barn kan lära sig musik och berättelser som de kan använda i sina lekar och musikaliska improvisationer. Vidare skriver Sæther att det är viktigt att barn får lära sig många sånger och höra mycket musik vilket inte bara skapar musikkunskaper utan även drivkraft till egna musikaliska och spontana uttryck (s. 106).

Barn lär sig av varandra men tolkar på sitt egna sätt och anpassar och improviserar uttrycken beroende på situation. Sæther (2014) anser att genom att observera barns sätt att uttrycka sig i lekar och aktiviteter får man en förståelse för hur man kan organisera estetiska processer där barn kan uppleva och medverka och skapa sina egna uttryck.

Bjørkvold har forskat och skrivit mycket om barns musikaliska uttryck och spontansång. Han skriver att barn använder sig mycket av musik och spontan sång under sina dagliga aktiviteter och att den kan vara svår att upptäcka om man har ett snävare förhållningssätt till musik. Barnen sjunger i sandlådan, när de klär av och på sig, när de leker med sina dockor eller byggklossar. Bjørkvold menar att barnens spontana sång kommer av sig själv utan vuxnas uppfordran men att den är styrd av barnens egna kultur och normer (Bjørkvold, 2005).

### **2.1.3 Musik i förskolan**

I läroplanen för förskolan (Skolverket, 2016) kan man läsa att förskolans uppdrag är att sträva efter att barnen får utveckla sin förmåga att skapa och sin förmåga att förmedla

upplevelser, tankar och erfarenheter genom uttrycksformer som lek, bild, rörelse, sång, musik, dans och drama.

Vad är då en “musikstund” i förskolan hur kan den definieras? Still (2011) beskriver musikstunden som en planerad musikaktivitet under dagen på förskolan där barnen samlas i grupp tillsammans med en förskolelärare och sjunger och spelar sånger tillsammans (s. 124-125).

Ehrlin (2015), beskriver hur musiken används på förskolan Sångfågeln. Det är en förskola med musikinriktning och med stor del utlandsfödda barn eller barn med utlandsfödda föräldrar. Där används musiken som ett redskap för att stärka den språkliga och sociala kompetensen. Författaren säger att musiken betraktas som ett redskap för att språklig och social utveckling men samtidigt ge en emotionell upplevelse. Förskolelärarna säger att sång och spel skapar en glad atmosfär på förskolan. Musiken ska vara ett mål i sig även om den framstår som ett redskap ur didaktiskt perspektiv.

Ehrlin (2015) nämner vidare att personalen på förskolan Sångfågeln beskriver musikaktiviteterna mer som ett redskap för andra syften än att barnen ska lära sig mer om musik. Det är vanligt att förskolelärare tvivlar på sin kapacitet att lära ut musik om de ser sig själva som omusikaliska eller saknar utbildning i ämnet skriver Ehrling. Musiken ses då hellre som ett redskap för något annat.

## 2.2 Sammanfattning av bakgrund

Improvisation i musik anses generellt vara ett oplanerat och spontant musicerande medan komposition är en planerad aktivitet där en musiker under en längre tid kan testa och göra om musiken tills att denne är nöjd. Improvisation blir därför omedelbar komposition som inte kan göras om eller rättas till i efterhand (Bailey, 1992).

Barnet möter musiken redan innan det fötts. Barnet hör föräldrarnas röster och lär sig att känna igen dem. Musik som barnet hör inne i mammans mage lär de sig att uppskatta (Wiklund, 2001). Bjørkvold (2005) anser det vara av stor vikt att föräldrarna fortsätter att sjunga till sitt barn efter födseln och på så sätt skapa en relation dem emellan genom musiken. Barnet börjar själv att sjunga enstaka stavelser och nynna på sånger när det är i

tvåårsåldern men kan då ännu inte korrekt återge sånger de hör. När barnet kommer upp i förskoleålder sjunger de mycket men oftast sånger som de själva hittar på (Hammershøj, 1997). När barnet är runt 3 år börjar de på allvar att leka i grupp och tar in intryck från andra barn. De lär sig koder och lekens regler från andra, äldre barn (Bjørkvold 2005). Sæther (2014) anser att det är viktigt att barnen lär sig en stor repertoar av sånger för att kunna utveckla sin förmåga att själva improvisera och hitta på egna sånger. Bjørkvold (2005) menar att barnets spontana sång kommer utan uppfodran från de vuxna. Barn sjunger i leken och vid vardagssysslor. Still (2011) beskriver förskolans musikstund som en planerad aktivitet under dagen som ägnas åt samling och gemensam sång. Ehrlin (2015) menar att musikstunden ofta blir ett redskap för andra syften än att lära barnen mer om musik.

## 3 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med studien är att ta reda på hur förskolepersonalen tar vara på barnens spontana lust till improvisation och eget komponerande i musik och hjälper dem att utveckla detta under musikstunden.

### 3.1 Forskningsfrågor

Det forskningsfrågor som ligger till grund för studien är:

Hur ser musikstunden ut i förskolan?

Om – och i så fall - hur arbetar förskolans personal med improvisation och komposition under musikstunden?

I vilken utsträckning kan barnen påverka musikstunden?

## 4 Tidigare forskning

Det finns flera forskare som tittat närmare på förskolans musikverksamhet. Här följer utdrag ur utvalda vetenskapliga skrifter, avhandlingar och studier som gjorts inom ämnet och som kan vara relevanta för den här studien.

### 4.1 Forskning på musik i förskolan

Still (2011) har i sin avhandling fokuserat på planerade musikaktiviteter och hur pedagoger går tillväga för att ge barn erfarenheter av musik. Hon anser att barn bör få erfarenheter av en varierande musikalisk lärandemiljö för att kunna utveckla sin musikalitet. Still hänvisar även till Hammershøj i sin text (s.74-75) och gör tolkningen att genom improvisationstekniken får barnet möjlighet att utveckla sin musikaliska förmåga då de i tidig ålder har svårt att komma ihåg och korrekt återge sånger som de lärt sig.

I sin avhandling har Still (2011) bland annat studerat hur barnen i förskolan experimenterar med instrument som de erbjuds att testa under observation av forskare. En stor andel av barnen spelar inte traditionellt på instrumenten utan använder dem mer som leksaker. De slår med rytmpinnar på gitarren eller stoppar in dem i ljudhålet. De blåser så hårt de kan i blockflöjten och testar hur starka ljud de kan få fram. Om barngruppen har många olika instrument studerar barnen varandra och hur de får fram olika ljud från instrumenten. En del barn kunde sitta under längre tid och intensivt fokusera på ett annat barns improviserande på instrumenten och efter en stund själv försöka att återskapa det den uppfattat (s. 239). Många barn byter ofta instrument men en del kan sitta längre tid med ett instrument som intresserar dem och om det är ett melodinstrument kan de sitta i lugn ro och komponera små enkla melodier utan att störas av yttre faktorer. Vissa barn under Stills observationer började att på sitt egna sätt akompanjera sin sång med instrumenten (s. 234-236). I barnens egna sånger framkom ofta melodier som var främmande för lyssnaren men kunde även blandas med kända melodier som personalen sjungit med dem under musikstunden.

I sin diskussion lyfter Still (2011) fram att förskolepersonalen på de undersökta avdelningarna aldrig använde musiken som medel för att utveckla kunskap om musik eller musikaliska förmågor. Främst var det språkförståelse genom sångtexter som var

det primära målet med musikstunden. De frågade barnen återkommande om sångtexternas innehåll. Något som också framkom tydligt under studien var att förmedlingen av kulturarv hade en stor roll. Både gamla och nya barnsånger skulle läras in och musikstunden hade även som syfte att utveckla en social förmåga hos barnen (s. 247-248).

Att den språkliga utvecklingen har stort fokus kan man läsa i Ehrlins (2012) doktorsavhandling där musikstunderna studerades på en förskola med stor andel utlandsfödda barn. Hon studerade även hur förskolepersonalen såg på musiken i sin yrkesroll och hur de arbetade med den. Där framkom en osäkerhet bland förskolepersonalen i att undervisa i musik om de själva ansåg sig ha bristande kunskaper i ämnet.

Även Holmberg (2014) kom i sin doktorsavhandling om förskolans musikstunder fram till att fokus främst låg på inläring i och genom musik. Musikstunderna kunde både ha en linjär form där traditionella barnsånger lyftes fram och lärdes ut men även innehålla icke-linjära moment av improvisation och utforskande. De improviserade delarna rörde främst hanteringen av diverse musikinstrument medan sången nästan alltid var reproducerande.

Wassrin (2013) gjorde en etnografisk studie av musikaktiviteter i svenska förskolor med barn i åldrarna ett till tre år. Hon kom fram till att barns möjlighet att röra sig fritt i rummet, tillgång till instrument och andra artefakter spelade roll för barnens spontana initiativ till dans, sång eller dirigering under musikstunderna men att framförallt förskolepedagogerna lyhörighet och förmåga att ta vara på detta spelade en avgörande roll.

## 4.2 Sammanfattning av tidigare forskning

En röd tråd som löper genom samtliga tidigare studier och undersökningar visar att musikstunden i förskolan främst fungerar som ett verktyg för inläring av andra ämnen än just musik. Genom reproducerande av traditionella barnsånger vill förskolepersonalen främst utveckla barnets språkliga förmåga. I de fall improvisation och annat eget skapande förekommer rör det sig om att testa olika typer av musikinstrument som barnen i första hand använder som leksaker.

## 5 Teoretiska begrepp utifrån didaktiska perspektiv

Den här studien utgår från ett didaktiskt perspektiv och främst tittat på förskolepedagogens utgångspunkt och sätt att leda musikstund på för yngre barn. Hanken och Johansen (2013) skriver om musikdidaktik som undervisningsämne och som musikpedagogisk verksamhet. De skriver att musiken som skolämne har olika form beroende på nivå. I grundskolan kallas det kort och gott för "musik" medan kulturskolan inriktar sig på mer specialiserade ämnen. De skriver vidare att med musikundervisning menas avsiktlig inläring av och vägledning inom musik som ämne. (s.29) Den allmänna didaktiken har utvecklat begrepp som *Mål*; Vad är det läraren vill att eleverna ska uppnå och vilka sidor är det som ska utvecklas? *Innehåll*; det läraren arbetar med i undervisning och det som eleverna ska lära sig. Det kan röra sig om repertoar, läromaterial, musikbegrepp med mera. *Metod*; vilken metod väljer läraren för undervisningen? Ska läraren berätta eller visa hur man gör? Ska undervisningen ske i grupper eller enskilt? *Värdering*; en viktig del för förberedelsen av undervisningen. Läraren ska ta ställning till vad i undervisningen som ska värderas och vilka kriterier läraren bygger sin värdering med mera (s.34) Det är sammanfattningsvis utifrån deras beskrivning av musikdidaktik som avsiktlig undervisning inom musik jag har valt att titta på musikstunden i förskolan och då i synnerhet på barnens möjligheter till det egna kreativa skapandet (improvisation och komposition). Begreppen; mål, innehåll, metod och värdering används i den här studien som analysverktyg i resultat- och diskussionskapitlen.



## 6 Metod

I detta kapitel redogörs för metoder och metodval som använts för insamling av data för studien. Här finns även beskrivning av urval, etiska frågeställningar samt gestaltning av de olika observationstillfällena.

### 6.1 Metodval

Den här studien har genomförts genom observationer på fem svenska förskolor med barn i åldrarna två till sex år samt med kompletterande intervjuer och samtal med förskolepersonalen. Jag ansåg att dessa metoder var mest lämpliga för studien då jag ville studera musikstunden som den brukar vara och som personalen hade planerat den.

#### 6.1.1 Observationer

Lalander (2015) beskriver två typer av observationer. Dold och öppen observation. Den här studien har genomförts med den senare metoden dvs. *öppen observation*. Kortfattat kan en dold observation beskrivas som en studie av människor i en särskild miljö utan att de vet om att de studeras. Lalander nämner journalisten Günter Wallraff, som studerade missförhållanden bland arbetare genom att själv utge sig för att vara arbetare och tog anställning i tyska industrier och där igenom fick uppleva hur arbetarna hade det. Ingen visste om att han i själva verket var journalist och att han var där för att studera arbetsförhållanden (s.98). Personalen på de fem förskolorna jag besökte visste dock vem jag var och vad jag var där för att göra.

#### 6.1.2 Intervjuer

Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015) skriver att rådet till studenter som ska genomföra intervjuer för sin uppsats är att ha en klar bild färdig av vad det är man ska fråga om (s. 34). Inför intervjuerna i den här studien var det klart att improvisation och komposition var det primära undersökningsområdet samt hur förskolepersonalen arbetade didaktiskt med sin musikstund och intervjuerna formades utifrån detta. Intervjuerna har haft en semistrukturerad form där jag utgått från tre huvudfrågor och ställt eventuella följdfrågor till dessa när jag ansett det vara nödvändigt. En par av förskolelärarna har av tekniska och tidsmässiga skäl fått besvara frågorna via e-post.

## 6.2 Urval

För att resultatet av studien ska vara så trovärdigt som möjligt måste det redogöras för hur urval av observationsobjekt och deltagare gjorts (Eriksson-Zetterquist och Ahrne, 2015, s. 40). Jag tog reda på vilka förskolor som fanns inom mitt geografiska arbetsområde och valde ut förskolor med olika pedagogisk inriktning. Förskolor med Montessoripedagogik, kommunal förskola med musikinriktning och vanlig kommunal förskola utan specifik pedagogisk inriktning. Jag valde även ut förskolor från både större svenska städer, mindre samhälle och landsbygd. Urvalet gjordes för att få en bredd utav representanter och för att kunna observera eventuella skillnader i hur undervisningen bedrevs på de olika förskolorna.

## 6.3 Genomförande

I dessa kapitel redogörs för hur genomförandet har gått till vid observation samt samtal och intervjuer.

### 6.3.1 Genomförande av observationer

Förskolorna kontaktades inledningsvis via telefon och jag berättade vem jag var, att jag skrev en uppsats under min utbildning till musiklektare vid Linnéuniversitetet i Växjö och att jag ville göra ett besök och sitta med vid musikstunden och observera verksamheten. Om jag inte fått tag på den som var ansvarig vid första kontakten hänvisades jag till denne och tog ny kontakt. Jag anlände till förskolan 30-40 minuter innan musikstunderna började för att barnen skulle hinna vänja sig vid min närvaro. Jag pratade med barnen och berättade vem jag var och att jag skulle vara med och lyssna när de sjunger. Jag lekte med dem och tittade på deras teckningar och leksaker som de visade mig.

När musikstunden började satte jag mig några meter vid sidan av eller bakom som en ”fluga på väggen” och tittade på. Jag deltog alltså inte aktivt i musikstunden. Dokumentationen genomfördes genom att jag löpande förde anteckningar på papper om vad som hände under musikstunden. Ibland skrev jag ut hela meningar och ibland stödord. Ljud- eller filminspelning kräver medgivande från barnens föräldrar och målsmän så denna form av dokumentation valdes bort på grund av att det skulle ta allt för mycket tid av forskningsarbetet.

Barnen i sig var inte mitt primära observationsområde utan i första hand personalens metoder och didaktik. Särskild uppmärksamhet riktades till de moment som rörde improvisation, komposition och liknande kreativa delar. Hur fångade personalen upp spontana infall och ideér från barnen under musikstunden och hur utvecklade de dem?

Efter avslutad observation satte jag mig ned och skrev ut hela observationen medan jag hade den i färskt minne.

### **6.3.2 Genomförande av intervjuer och samtal**

I samband med observationstillfället satte jag mig ner i avskildhet i ett annat rum med den förskolelärare som hade haft hand om musikstunden på respektive förskola och de fick berätta om hur de ser på musikstunden och dess innehåll. Samtalet spelades in med Röstmemon på iPhone och varje förskolelärare gav sitt medgivande till att samtalet spelades in i stället för att jag skulle behöva anteckna på papper under samtalet.

Eftersom samtalet spelades in kunde vi få ett mer spontant samtal utan avbrott. Jag har valt ut det jag ansett vara mest relevant för studien ur samtalen. Jag har ställt tre frågor:

- Hur upplever ni barnens spontana sång och musicerande under dagen på förskolan?
- Hur arbetar du/ni med improvisation och komposition under musikstunden?
- Hur planeras musikstunden och vilket mål har den?

Ett par av observationerna har genomförts tidigare i år och de förskolelärare som hade de musikstunderna har fått besvara mina frågor via e-post.

## **6.4 Etiska frågor**

Jag har utgått ifrån Vetenskapsrådets (u.å) etiska principer för den här studien och nedan nämns de delar som berörs utifrån dessa.

### **6.4.1 Informationskravet**

Vetenskapsrådet (u.å) har som regel att uppgiftslämnare och deltagare i undersökningen skall informeras om undersökningens syfte (s.7). Samtliga berörda förskolelärare i den här undersökningen har därför informerats om att undersökningen handlar om

musikstunden i förskolan och att det är den verksamheten jag vill observera. Vetenskapsrådet nämner vidare att informationen kan vara mer eller mindre detaljerad (s.7). Jag har därför valt att inte specifikt nämna att det rör sig om improvisation och komposition jag har som primärt observationsområde. Detta har jag valt att inte nämna i förväg då jag inte vill att detta ska påverka deras planering av musikstunden. Förskolelärarna har dock fått besvara frågor om just improvisation och komposition under de samtal vi haft efter avslutad observation.

#### **6.4.2 Samtyckeskravet**

Enligt Vetenskapsrådets (u.å) principer har deltagarna själva rätt att bestämma över sin medverkan. Ett samtycke från alla aktiva deltagare ska därför inhämtas (s.9). Samtliga lärare har därför fått skriva under en samtyckesblankett där de går med på att jag använder mina observationer av deras undervisning och våra gemensamma samtal för den här studien (se bilaga). Barnen som deltagit i studien har inte varit mitt primära observationsobjekt. Ingen videoinspelning, fotografering eller ljudinspelning har gjorts under de tillfällen då barnen varit närvarande och jag har därför inte begärt barnens föräldrar eller målsmäns medgivande. Eftersom jag anser att undersökningen inte innefattat frågor av privat eller etiskt känslig karaktär när det gäller barnen har samtycke fått utgå ifrån förskolelärarna.

#### **6.4.3 Konfidentialitetskravet**

Samtliga deltagare i studien är anonyma. I de fall personnamn förekommer är dessa fiktiva. Geografiska platser (i de fall de förekommer) eller namn på förskolor är också fiktiva för att skydda deltagarnas identitet. Deltagarna har informerats och gett sitt samtycke till detta i den samtyckesblankett (se bilaga) jag bett dem skriva under. Jag har valt att anonymisera deltagarna då jag anser att det är av ringa betydelse för studien att nämna dem eller de geografiska platserna vid dess riktiga namn.

#### **6.4.4 Nyttjandekravet**

Vetenskapsrådet (u.å) säger att uppgifter om enskilda, insamlade för forskningsändamål, får inte användas eller utlånas för kommersiellt bruk eller andra icke-vetenskapliga syften. Ingenting av det som samlats in under vare sig observationer eller samtal har därför använts i andra syften än för den här studien.

## 6.5 Gestaltning och analys

Jag har valt en berättande gestaltning av observationstillfällena på förskolorna. Detta för att skapa en mer levande helhetsbild av förskolan och dess dagliga verksamhet. Utifrån mina renskrivna anteckningar har en fullständig text satts samman där hela händelseförloppet har beskrivits så detaljerat som möjligt. Intervjuerna har initialt transkriberats i sin helhet men endast de beröda delarna har lyfts fram i löpande text tillsammans med analysen av musikstunden. Citat från intervjuerna som ansetts viktiga eller intressanta har lagts in som blockcitat. Alla namn på personer är fiktiva men könen på personerna i beskrivningarna stämmer. Städer och samhällen är inte heller angivna utan är i stället beskrivna efter sin storlek och sin karaktär. I avslutande del efter varje gestaltning där musikstunden analyserats har de moment som rör improvisation och komposition lyfts fram. Analysen har genomförts utifrån de didaktiska begreppen; *Mål*, *Innehåll*, *Metod* och *Värdering*. Vilket mål hade musikstunden, vad innehöll den, vilka metoder använde personalen och så vidare.

## 7 Resultat

Nedan följer en redogörelse för observationerna på varje förskola under musikstunderna. Här finns även sammanfattning och analys av musikstunderna och samtalen med förskolepersonalen.

### 7.1 Blåsippet

Klockan är strax efter halv åtta en grå och regnig morgon i en stad med drygt 30 000 innevånare. Barnen på den här förskolan med Montessori-pedagogik lämnas av en efter en av sina föräldrar. Vissa är lite morgontrötta och ledsna över uppbrottet med mamma eller pappa och vill helst ligga i dagisfrökens famn en stund innan de ansluter sig till leken med barnen som redan är på plats. Barnen som redan piggnat till bygger med Duplo-lego, klär på dockor och ritar teckningar. Innan morgonsamlingen klockan nio är det fri lek som gäller. Barnen är indelade i åldersgrupper och den grupp jag är med är 3-4 år gamla. Rummet har inga leksaker med anknytning till musik men Louise som är förskolelärare påpekar att de har en låda med lite rytminstrument och annat som barnen får titta och känna på under vissa musikstunder. Louise är strax över 50 år och har jobbat länge på förskolan. Det märks tydligt att barnen tycker om henne. Hon är bestämd men inte på något sätt sträng.

Klockan slår nio och det är dags för alla barn att samlas i en halvcirkel på golvet framför Louise. Bakom dem finns fyra stora fönster som släpper in mycket ljus och morgonregnet slår mot rutorna. Louise inleder med att sjunga *God morgon sången*. Louise tar ton och sjunger ”*Go morron allihopa har ni sovit gott inatt, gomorron allihopa har ni drömt nått sött inatt*”- Sången sjungs igenom och Louise frågar några av barnen om de har sovit gott. Barnen svarar och tisslar och tasslar med varandra. De verkar förväntansfulla på vad som ska komma härnäst.

Därefter tar Louise fram en låda med inplastade kort. Varje kort har en bild på till exempel en röd brandman, en svart sotare eller en grön jägare Röd! utbrister Louise glatt och tar upp kortet med brandmannen. Kan ni en sång om han... den röda? Louise börjar sjunga och barnen hänger på; *Röd, röd, röd är mössan på mitt huvud. Röd, röd, röd är rocken som jag bär. Allt som är rött, rött tycker jag är vackert, för min lilla vän är brandsoldat*”. De fortsätter med ett par kort till och sjunger om sotaren och bagaren.

Alla barnen sitter i sin halvcirkel och deltar så gott de kan. Louise har inga inget instrument att akompanjera sin sång med men det går bra ändå.

Nästa sång blir *Rock-spindeln* en poppig variant på *Imse, vimse spindel* och barnen gör snabba rörelser med armar och ben när de sjunger ”*Spinn bara spinn bara spinn natten lång.*”

Musikstunden varar i cirka femton minuter och sen får alla barn en bit frukt som personalen i köket kommer in med. De rusar upp från golvet när frukskålen kommer in och Louise säger åt dem att gå en i taget. När barnen har ätit upp sin frukt är det dags för dem att ta på sig ytterkläder och bege sig ut på gården för att leka.

### **7.1.1 Analys och samtal med Louise**

Louise berättar att hon ofta märker av att barnen sjunger eller nynnar spontant under dagen på förskolan. Det kan röra sig om både för henne kända och okända sånger. Det händer även att de börjar klappa takten när de har musikstund. Många sitter och nynna på melodier när de jobbar med annat.

Att hitta på egna sånger eller leka fram improviserade texter och melodier förekommer väldigt sällan men vid musikstunden händer det ofta att barnen önskar sånger och om personalen inte kan sången så erbjuds barnen att lära ut den till dem. Enligt Louise och Montessori-pedagogiken är det viktigt att fånga upp det barnen vill göra. Hon berättar vidare att de har en väska med enkla instrument som triangel, tamburin, maraccas och gurka med mera som de tar fram då och då så att barnen får testa hur de låter och känns.

Musikstunderna planeras efter årstiderna, barnens önskemål och om det är något speciellt barnen behöver att träna på. Målet med musikstunden är dock inte att lära ut musik:

Samlingarna har som mål att träna språket. Dels att förstå och att kunna uttala rätt. Likaså att kunna ta instruktion av det uttalade orden. Man använder mycket ramsor, vilket är lätt att komma ihåg. Det är lättare att till exempel lära sig alfabetet genom att sjunga det. Många sånger har rörelser till texterna. Då förstärks ordens betydelse. (Louise)

Under min observation upplevde jag att musikstunden var styrd helt och hållet av förskolepersonalen. Det var Louise som valde sångerna och visade vilka rörelser barnen skulle göra och musikstunden liknade på många sätt dem i de vanliga kommunala

förskolorna. Målet med musikstunden var bland annat att lära sig färger och yrken som sotare, bagare eller brandsoldat och detta genom att titta på de inplastade kort som föreställde de olika yrkesgrupperna med olika färger på sina kläder och sjunga en sång om dessa.

## 7.2 Båten - grupp 1

Förskolan Båten ligger i en stad som är nästan dubbelt så stor som den tidigare. Båten är en kommunal förskola med musikinriktning och barnen i grupp 1 är alla runt fyra år gamla. Karin som arbetar med den här gruppen berättar att barnen härifrån visar större kunskaper i att klappa rytmer med mera när de kommer upp i åldrarna.

Den här vinterdagen är det extra kallt. Barnen är ute på rastgården nästan en timma innan det är dags att gå in. Under natten hade det kommit mycket snö till barnens förtjusning och det var många som ville vara kvar ute och leka. Till slut är det ändå dags för alla att gå in i värmen igen. Barnen gör sig redo för musikstund. Karin delar ut ett par claves till varje barn. De är ca. 15 st barn totalt. De marscherar in i samlingsrummet till lekfull marschmusik från en CD-spelare. De klappar sina claves i takt med musiken. Barnen håller takten bra och det märks att de är vana vid denna rutin. Inne i rummet dansar och sjunger de en sång och gör rörelser till. Karin visar rörelserna men barnen kan dem redan. De sjunger: En hatt! Ett paraply! En regnrock! och gör olika rörelser med sina claves.

Den här förskolan har ett helt rum dedikerat till musik. På hyllor finns lådor med olika rytminstrument som trummor, tambourine, maraccas med mera. I ett hörn finns en liten scen med ljussystem uppsatta. Karin berättar att de brukar använda scenen för uppträdanden och små teatrar. Rummet har även en musikanläggning och en hylla fylld med hundratals CD-skivor med musik för barn, visor och klassiskt.

De delas in i grupper om tre. De får räkna sina claves i grupperna och alla kommer fram till att de totalt har sex claves i varje grupp. Därefter får de sätta samman kvadrater, trianglar och rektanglar med sina claves. Barnen visar på god förmåga att förstå former och kunna räkna. Sen får de göra en cirkel. Alla lägger sina claves i en stor ring som de sitter i. Cirkeln är utmärkt på golvet med färgglada klisterlappar. Barnen går in i cirkeln. En del börjar dansa parvis och en del småbråkar. Karin ska sätta på en CD-skiva men



CD-spelare krånglar och barnen blir lite rastlösa. Karin börjar bli irriterad och ber de andra i personalen om hjälp. När musiken äntligen kommer igång börjar de röra på sig. Det är *Turistens Klagan* av Cornelis Vreeswijk som spelas upp. Barnen dansar till musiken, både parvis, tre och tre och ensamma. När musiken stoppas ska de ställa sig som frusna statyer. Ingen dansar i 3/4-takt utan rör sig mer spontant och fritt improviserat. Karin har inte heller instruerat i hur 3/4-takten ska dansas eller hur rytmen går.

Nu är det dags för Malin att ta över musikstunden. Hon ska agera ”spegel” och barnen står vända mot henne. CD'n spelar en ”räknesång” 1-20. Malin gör olika rörelser och danssteg och barnen försöker härma. Musiken är lugn och harmonisk. Sen får alla sätta sig ner och de sjunger gemensamt samma sång igen.

Malin tar fram mikrofoner och frågar om någon vill sjunga något. En pojke och en flicka vill sjunga *Här kommer Pippi Långstrump*. De sjunger i mikrofonerna och blir fnissiga över ljudvolymen. Alla de andra sjunger också med. Två andra barn får ta över mikrofonerna och sjunger *Var bor du lilla råtta*. De sjunger frågan och de andra barnen sjunger svaret. Två barn till sjunger *Blinka lilla stjärna*.

Malin tar fram trummor, claves, trianglar och rytm-ägg. Grupper om tre och tre sjunger och spelar i tur och ordning, *Bom bom låter stora trumman* och *Broder Jakob*. Alla verkar kunna följa med bra i takten.

Barnen sjunger en *Sur söndagsvisa*. De gör grimaser och är sura på ”söndag” och följer veckans dagar och blir ”gladare för varje dag” och till slut gapskrattar alla när de kommer till lördag.

Musikstunden avslutas med att Malin och Karin delar ut frukt och alla som vill får berätta va de har gjort i helgen innan det är dags för andra aktiviteter.

### **7.2.1 Analys av musikstunden**

Det märks att förskolan har musik som inriktning. Musikstunden är både längre och mer innehållsrik än till exempel på den Montessoriförskola jag besökte. Karin berättar att all

personal på förskola är intresserade av musik och att de ofta är därför de söker arbete på den här förskolan.

Många moment under musikstunden hade inriktning på rytmer och rörelser till musiken. Barnen fick dansa hur de ville till visan *Turistens klagan* och försöka att känna in takten utan instruktioner från personalen. Musikstunden följde ett fast schema och jag märkte inte av att några spontana infall ifrån barnen togs tillvara och förde musikstunden in i en ny riktning och resulterade i eget skapande. Personalens intresse för musik märktes av tydligt och deras entusiasm smittade av sig på barnen. Barnen visade på god förmåga att hålla takten till musiken och att sjunga med i sångerna.

Det tydligaste målet med den här musikstunden var att lära barnen matematik och former som cirklar, kvadrater och trianglar. Detta genomfördes genom en sång där barnen fick räkna till tjugo samt räkna sina claves och lägga samman dem i olika former på golvet. Ett annan del i musikstunden där barnen fick testa att sjunga i mikrofon kan antas ha som mål att stärka självförtroendet och att få barnen att våga sjunga inför grupp.

### 7.3 Båten - grupp 2

I den andra gruppen på samma förskola är det den här gången musikstund med de lite äldre barnen, runt fem år. Tobias som har hand om barnen plockar i ordning och förbereder inför dagen. Tobias är strax över 40, han har tatueringar ända upp på halsen och bär kläder som skvallrar om att han har musik som ett intresse. Han utstrålar positiv energi och verkar brinna för det han gör. Barnen har arbetat med temat rymden och fått hitta på två egna planeter. De har fått lära sig vad som finns i rymden såsom stjärnor, planeter, astronauter mm.

Tobias tillsammans med sin kollega arbetar mycket med teater och har ett teatraliskt sätt att arbeta på. - Detta tilltalar och engagerar verkligen barnen, säger han. Tobias berättar att teater och drama är något han hållt på med mycket och att det är där han har sin bakgrund förutom att spela i band.

Barnen samlar sig utanför rummet som musikstunden ska vara i och går på led in. - Nu ska vi ut i rymden! utbrister Tobias. - Ja! ropar alla barnen och far ut på golvet. Tobias

sätter på suggestiv och mystisk science fiction-musik och alla barnen låtsas sväva runt i rymden som viktlösa astronauter. Därefter tar han fram gitarren och sjunger och spelar *Jag är en astronaut* tillsammans med barnen. De sjunger även *Jag vill ha en egen måne*. Barnen sjunger bra och är med i texten.

Efter sången är det dags för månpromenad och alla går runt på led till ny science fiction musik och lyssnar efter spännande ljud. - Är det en robot eller en öde rymdstation vi hör? viskar Tobias med uppspärrade ögon. Barnen dras med i dramtiken och börjar hitta på egna små lekar.

Barnen delas in i en kill- och tjejgrupp. De ska sjunga *Blinka lilla stjärna* med en speciell känsla. Alla kommer överens om att det ska sjungas som om de vore rädda. Tjejgruppen börjar med att vara "lite rädda" och sen får killgruppen sjunga med "lite mer rädsla". Tjejgruppen avslutar med att vara "räddast" när de sjunger. De darrar i kroppen och på rösten och någons skriker till och gömmer sig under ett bord. Alla barnen brister ut i skratt.

Barnen får även testa att spela xylofon. Tobias visar tonerna till *Blinka lilla stjärna* och styr barnens händer och visar hur de ska spela.

Dagen innan hade barnen tillsammans med lärarna fått skriva en egen sång om bokstaven T och nu sjunger de den tillsammans. Tobias hade valt en melodi från barnprogrammet *Fem myror är fler än fyra elefanter* och barnen hade fått komma på saker som börjar på bokstaven T och försöka få med dem i texten. Barnen hade även fått tillverka egna instrument av plastflaskor som de fyllt med olika föremål såsom sand, stenar, skruvar mm och experimenterat med olika ljud.

### **7.3.1 Analys och samtal med Tobias**

Både innan och efter musikstunden pratade jag mycket med Tobias och jag ställde även mina frågor för studien till honom via e-post. Han berättade vid besöket att han sysslar mycket med både musik och teater på sin fritid och att han har haft stor nytta av det som pedagog på förskolan. I sitt svar via e-post skriver han att barnens spontana musicerande märks av vid flera tillfällen under dagen som till exempel när de står samlade och köar till maten eller är ute och leker. Han skriver att han märker att barnen

har utvecklat en förståelse av musik då de rytmiserar både i spontana leken och de planerade musikstunderna.

Tobias tycker att improvisationen är viktig under musikstunden och går gärna ifrån det han har planerat men syftar även på sin egna improvisation i sitt sätt att arbeta.

Jag försöker att fånga upp barnens tankar och känslor. Improvisation är det verktyg inom musikärbetet som jag har mest nytta utav. Att under musikstunderna kunna fånga upp en "ny kontext" och spinna vidare anser jag vara en styrka och tillgång hos en pedagog. Genom improvisationen så uppstår något nytt som är väl så kreativt och spännande samt engagerande. (Tobias)

Tobias arbetar också en hel del med komposition men då är den planerad och strukturerad utifrån målet med musikstunden. Målet är att utöka förståelsen för olika saker med koppling till läroplanen, skriver han. Det kan vara att lära sig mer om kroppen, länder, bokstäver och siffror, känslor men också att känna igen puls och rytm.

Under besöket på den här musikstunden blir det tydligt att den hade som mål att genom sånger, teater och rörelser lära barnen mer om rymden och till den olika relaterade begrepp som *rymdstation*, *månen*, *robotar*, *planeter* och *astronauter*.

I den sångtext som barnen fick vara med att skriva till melodin från *Fem myror är fler än fyra elefanter* var det bokstaven T som skulle läras. Barnen fick komma på ord som började på den bokstaven och sätta samman dem så att de bildade en text som funkade till melodin.

Tobias intresse och kunskap inom musik genomsyrade hela musikstunden men som han själv skrev är musiken i de flesta fall ett verktyg för att lära ut något annat än just musikalitet. Tobias kunskaper inom musiken som eget ämne och hans engagemang upplevdes ändå ha gett barnen en ökad förståelse för musik. Det är värt att notera att barnen i Tobias grupp var ett år äldre än barnen i grupperna på de andra förskolorna i studien.

## 7.4 Gunghästen

Det är en grå och kall novembermorgon i det lilla samhället. Ett samhälle som inhyser omkring 5000 bofasta innevånare. Inom tätorten finns flera förskolor då många av innevånarna är barnfamiljer där många av dem arbetar i den närliggande större staden.

Nattfrosten har inte riktig släppt ännu och gräset ligger grå-vitt runt lekplatsen in till förskolan. Inne på förskolan Gunghästen är det redan full aktivitet. Gunvor och Magnus håller just på att ta av det senast anlända barnet sina stövlar.

Barnen på den här avdelning är omkring tre år gamla och just idag är de åtta stycken till antalet men brukar vanligtvis vara omkring det dubbla. Det är höstlovsvecka och många föräldrar har tagit ledigt från sina jobb och är hemma med barnen.

Det är Gunvor som ska hålla i musikstunden idag. – Det är oftast jag som håller i det, säger hon. – Ja, jag har ju ingen sångröst, fyller Magnus i och småskrattar.

Eftersom jag anlant relativt tidigt bestämmer Gunvor att det är lika bra att börja med musikstunden. Gunvor plockar fram en pärm, en korg med olikfärgade rytm-ägg av plast samt brun tygpåse fylld med mjuka tygdjur. Barnen samlar sig ivrigt i en liten ring i det stora lekrummet. – Ska vi ta och sjunga lite då, säger Gunvor och försöker fånga barnens uppmärksamhet. Hon tar två barn i händerna och de andra barnen fattar varandras händer så att de bildar en ring. Gunvor börjar sjunga en sång som heter *Här är vi allihopa* medan de går runt i ringen. De varierar rörelsen genom att gå in mot mitten och klappa och därefter ut igen för att fortsätta gå runt i ring. Några av barnen hoppar runt och en annan har släppt sina kamraters händer och börjat snurra runt för sig själv. -Nu sätter vi oss ner! säger Gunvor och plockar fram korgen med rytm-äggen. Hon delar ut ett ägg till varje barn som genast börjar skaka det och testa dess ljud. Gunvor ber barnen vänta och lugna ner sig. När lugnet har lagt sig någorlunda börjar Gunvor sjunga en sång med allas namn och samtidigt skaka sitt ägg i takt med sången. Barnen försöker att hänga på så gott de kan men rytmen och tempot varierar. Plötsligt dyker en stor lastbil upp som ska leverera mat till köket. – En lastbil! utbrister en pojke och springer mot fönstret. – Jaha, då får vi vänta då suckar Gunvor med ett litet leende. Det händer alltid när vi ska sjunga och då går det inte att fortsätta förrän den är klar, förklarar hon för mig med lite lätt uppgiven röst. Hon sitter tyst och tittar på barnen som

alla står tryckta med näsorna mot rutan och tittar på mannen som kör ut vagnar med mat ur lastbilen.

När lastbilen till slut har kört iväg säger Gunvor; - Jaha, kan vi släppa det där nu och fortsätta sjunga? Barnen samlar sig i ringen på golvet igen. Hon plockar fram påsen med tygdjur och plockar upp en liten krokodil. – Kan ni nån sång om krokodiler? frågar hon. *Krokodilen i bilen* kommer direkt på förslag från samtliga och Gunvor börjar sjunga på den sången och barnen som kan texten hänger på. Efter sången plockar Gunvor upp en liten fusklapp ur bakfickan. De ska sjunga en ny sång – om en dinosaurie – idag och hon kan inte riktig texten utantill. Magnus som pysslat i köket under tiden kommer in och ansluter sig till ringen. Alla står nu upp och Gunvor och Magnus sjunger sången för barnen och försöker med rörelser att lära barnen texten. *Imse vimse spindel* och *Hajarna* står närmast på dagens repertoar innan de avslutar med *Björen sover* som är barnens favorit. Under denna sång får alla lägga sig och låtsas sova för att sedan vakna upp med ett vrål när de kommer till textstrofen ”... *honom aldrig tro*”.

Eftersom jag är på besök denna dag väljer Gunvor och Magnus att fortsätta en stund till med en ramsa. – Ja, vad ska vi hitta på då? säger Gunvor och bläddrar i sin pärm. – Vi kan ju ta den där... du vet.. om kakan, föreslår Magnus. – Ja, den kan nu ju, säger Gunvor och börjar röra händerna som om hon knådar en bulldeg. *Baka, baka liten kaka* går ramsan och alla barn gör rörelserna som Gunvor och Magnus gör. – Så, nu tror jag det räcker för idag, säger Gunvor. – Nu får ni gå och leka lite innan vi ska gå ut!

#### **7.4.1 Analys och samtal med Gunvor**

Efter musikstunden sätter jag och Gunvor oss ner och pratar om hur hon arbetar med musiken och barnen. På frågan om hur hon uppfattar barnens spontana musicerande under dagen svarar hon att hon ofta hör dem sjunga:

De sjunger jättemycket. Både ute och vid skötbordet eller hemma. Ofta kan det ju vara så att det finns barn som inte sjunger så mycket här och så sjunger de allting hemma. Man hör (från föräldrarna) att hemma sjunger dom de här sångerna och kan allting, fastän de är lite blyga och inte vågar här. (Gunvor)

Även om hon hör att barnen ofta sjunger under dagen har hon inte uppfattat sångerna som påhittade av barnen själva. Hon tvekar lite när jag frågar om detta och känner sig osäker men hon säger ändå att ibland har de plockat melodi från en sång och lagt till

text från en annan. Vissa stunder sjunger de hälften av en sång för att sedan ge sig in i en ny, men mer än så har hon aldrig uppfattat.

Målet med musikstunden är främst att utveckla språket berättar hon. Detta gör de genom sånger och ramsor.

Det blir ofta att man blandar lite. Ibland planerar vi lite nya sånger, både rörelsesånger och såna man bara sjunger och sitter och spelar till och så. Dom äldre barnen här brevid har ju lite mer avancerat. (Gunvor)

Att låta barnen improvisera eller komponera egen musik har hon aldrig jobbat med men hon blir nyfiken på att testa när hon får min fråga. Gunvor påpekar att hon inte har någon utbildning i musik eller har skrivit eller spelat egen musik och menar att hon känner en stor begränsning på grund av detta. Hon känner att hon saknar kunskaper om att utveckla musikstunden.

Jag känner ju det att jag skulle vilja lära mig mer. Jag har ju ingen musikutbildning eller så. Man vill ju lära sig mer sånt så man kan utveckla (musikstunden). Man tycker ju mest att det är roligt att sjunga. Jag lärde mig ju spela gitarr när jag gick min utbildning men nu blir det inget sånt. ... Vi försöker snappa upp nya ideér och lära varandra. Det skulle vara kul om man kunde spela något och kanske utveckla det här med rytminstrument. Vi har lånat lite böcker om det men det är ju så mycket annat man ska göra också så det blir svårt att koncentrera sig på bara det. (Gunvor)

Gunvor är en erfaren förskolepedagog och har god hand med barnen men jag uppfattar att hennes bristande kunskaper om musik lyser igenom under musikstunden. De rytmägg som barnen får hålla i under vissa sånger kommer aldrig riktigt till användning. De blir mest något barnen får hålla i handen medan de sjunger. Precis som hon själv berättade under vårt samtal så förekommer inget fritt skapande eller improviserande. Musikstunden ligger helt i Gunvors händer och genomförs punkt för punkt så som hon har planerat den. Påsen med mjuka djur innehöll djur från kända barnvisor som barnen har sjungit flera gånger innan. Hon drog upp en krokodil ur påsen och barnen fick säga en sång om en krokodil. Min uppfattning är att om barnen svarat något annat än *Krokodilen i bilen* är det troligast att hon ändå försökt att få dem att ändå välja den sången.

Målet som kan skönjas i Gunvors musikstund är främst som en uppstart på dagen men även att få barnen att koordinera rörelser i grupp och metoden som användes var att

reproducera sånger och gemensamt göra de rörelser som Gunvor och Magnus visade. De använder sig av traditionella barnsånger som barnen kan utantill.

## 7.5 Kotten

Inne på förskolan Kotten är leken redan i full gång då klockan har hunnit bli 10.00 redan. Barngruppen består av 14 barn i åldrarna fyra till fem år. Det är Jennie som ska hålla i musikstunden idag. Jennie är strax under 30 år gammal och har arbetat på förskolan i ca. fem år. Hon gick estetisk linje på gymnasiet och tycker mycket om att sjunga och spela gitarr. Hon plockat i ordning sina saker inför sångstunden och stämmer den nylonsträngade gitarren. Tre förskolelärare till ansluter sig till musikstunden och hjälps åt att få alla barnen på plats.

Jennie sitter på knäna med gitarren i famnen och tittar på barnen medan de samlar sig.

– Jag har sångkort här, säger hon och sträcker fram en bunt med inplastade kort. Vem vill dra ett? En pojke får dra ett kort och det föreställer en gurka. - Herr Gurka! Utbrister några av barnen med en gång och alla börjar gemensamt att sjunga på *Här dansar Herr Gurka*. Barnen fortsätter att dra kort och det märks att det är givet vilken sång som ska sjungas varje gång. Dom har gjort det här förut.

En sång handlar om regn och åska och under den här sången får barnen klappa snabbt med händer när det regnar och stampa i golvet när det åskar.

*Rockspindeln* som är en ny variant på *Imse vimspe spindel* sjungs här med melodin från rockbandet Queens låt *We will rock you*. Barnen får klappa det karaktäristiska kompet med händer och på knät samtidigt som de sjunger. Något som inte helt enkelt. – Ja, den är lite knepig, säger Jennie och ler.

Lilla Nova har tagit med sig en teckning på ett tåg hemifrån. Hon säger till Jennie att hon har tagit med sig den för att det skulle kunna sjunga en sång om tåg. Jennie tycker att det är en bra idé och frågar barnen om de kan någon sång om tåg. Det blir *Tingelinge ling och tåget far* och alla barnen går i ring och håller varandra om midjan. Det var den sången Nova ville att dom skulle sjunga och hon ser riktigt stolt ut. Jennie uppmuntrar de andra barnen att rita något till nästa gång så att de kan sjunga fler sånger.



Jennie spelar bra på gitarren. Ett relativt avancerat plock-komp vilket förhöjer upplevelsen av sångstunden. Hon kan lätt variera sitt komp till de olika sångerna och skapar därmed variation på musiken. Hon börjar spela tågvisan igen. – Kan vi gå som ett tåg ut till kapprummet och klä på oss? frågar hon. Vi ska ut och leka nu.

### 7.5.1 Analys och samtal med Jennie

Jennie och jag sätter oss i personalrummet och samtalar om hennes syn på musikstunden och hur hon väljer att arbeta. Hon berättar att barnens spontana musicerande går lite i perioder. Det är mest rim och ramsor som övergår i sång. Det är mest pop- och rocklåtar från radion eller låtar från senaste Melodifestivalen som barnen sjunger vid sidan av musikstunden säger hon.

Att barnen hittar på eget har hon märkt vid flera tillfällen

Ja, men det förekommer ju. Faktiskt! Men det är ju inte så att de kommer med en färdig låt och säger att nu vill jag sjunga den här utan det är ju mer i stunden som att ”Jag har kommit på en sång” och sen sitter dom och spånar på den under tiden dom sjunger. Det finns liksom ingen riktig röd tråd i det hela. Men det är ju en början. (Jennie)

Musikstunderna blir väldigt ofta spontana från förskolepersonalens sida. De följer inget regelbundet schema. Även på Jennies avdelning är det utveckling av språket som är målet med musikstunden säger hon. Hon upplever att nyanlända barn med annat modersmål har lättare för att lära sig sånger och melodier än talspråk och meningsbyggnad. Hon vill ändå påpeka att det inte bara är språkutveckling som är målet. De arbetar en del med rytmik och koordination även om det inte alltid finns så mycket tid över för sånt.

Jag frågar hur de jobbar med improvisation och komposition under musikstunden;

Ytterst lite... det finns nån app som är lite med programmering. Just med ljud och så. Ja, att dom får komponera sin egen låt och så men nu när jag sitter och tänker på det så har det ju varit mer i programmeringssyfte än musiksyftet. (Jennie)

Jennie funderar en stund och uttrycker själv att det är väldigt lite i musikstunden som har musiken i sig som mål.

Gud vad man gör grejer egentligen men jag tänker aldrig att det är musikens syfte. Sångsamling liksom... då tänker jag mer sociala samspelet och språkutveckling och lite

rytmik med. Så... det är ju verkligen något man kan bli bättre på. Det finns ju mycket att göra. Med instrument också. Men hos oss så integrerar ju inte det så mycket med den dagliga verksamheten utan det blir mer en grej utöver. Det är ju ganska synd egentligen för dom är ju verkligen intresserade av det. (Jennie)

Musikstunden följde på väldigt många sätt de tidigare som jag hade observerat. Barnen fick sjunga de barnvisor de sjungit sedan tidigare. Ett visst inslag av påverkan av musikstunden skedde när en flicka hade ritat en teckning av ett tåg och tagit med i syfte att inspirera gruppen till att sjunga en sång om ett tåg. Jennie snappade upp detta och uppmuntrade de andra barnen att göra detsamma om de önskar. Jennie lyfter upplevelsen av musikstunden med hjälp av sitt gitarrspel och hon anpassar även sin sång till barnens röstomfång. Men, som Jennie själv uttrycker det är det ofta något annat mål med musikstunden än att lära barnen mer om musik. Det spontana och kreativa kommer endast fram som önskningar av sånger eller ramsor. Utifrån de didaktiska begreppen kan den observerade musikstundens mål antas vara en uppstart på dagen och en social samling genom musik. Innehållet bestod av sånger som barnen kunde sedan tidigare och de fick vara med och förstärka upplevelsen av sångerna genom att göra rörelser och klappövningar till.

## 7.6 Sammanfattning av resultat

De observerade musikstunderna har mycket gemensamt i sina upplägg. Samtliga var förlagda till morgonen som en uppstart på dagen och ingen av dem innehöll moment där barnen fick improvisera musikaliskt eller komponera egna sånger. All sång var reproducerande och styrd av personalen. Observationerna sammanfattas i de didaktiska begreppen och analysverktygen *mål*, *innehåll*, *metod* och *värdering*. Mål; Musikstundernas mål var att barnen skulle lära sig färger, yrken, lära mer om rymden, matematik, geometri, koordination av rörelser, rytmer, utöka barnens repertoar av sånger samt fungera som en social uppsamling och start på dagen. Innehåll; Musikstunderna innehöll nya och gamla barnsånger som antingen tilldelades muntligt av personalen eller som barnen fick dra slumpmässigt i form av kort eller leksaksdjur. Metod; Personalens metoder var gemensam reproducerande sång med tillhörande rörelser. Barnen fick sjunga i både parvis (vid ett tillfälle) och i grupp. De fick även lyssna och röra sig till inspelad musik samt uttrycka känslor genom sång. Värdering; Exakt vad förskolepersonalen värderade i musikstunden blev aldrig tydligt under observation och de gav heller ingen klar bild av detta under samtal och intervjuer. Ett antagande är att musikstunden ska vara lustfylld för barnen i första hand. Barnen fick

ingen konkret återkoppling på det dom gjorde och ingen bedömning gjordes av barnens prestationer i samband med musikstunden.

## 8 Diskussion

Utifrån de forskningsfrågor som ligger till grund för den här studien har fem musikstunder observerats på olika förskolor i Sverige. Hur ser musikstunderna ut och hur arbetar personalen med improvisation, komposition och annat fritt kreativt skapande med barnen under musikstunden.

### 8.1 Musikstunden

De olika förskolorna skiljer sig inte åt nämnvärt utifrån form och upplägg. Samtliga musikstunder varar omkring 15-20 minuter. Musikstunden är i samtliga fall förlagd på morgonen och fungerar som en uppsamling och start på dagen. Barnen samlas i halvcirkel runt förskolepersonalen som leder musikstunden. Repertoaren består av både nya och gamla, kända barnvisor och sångerna skall reproduceras av barnen så som personalen sjunger dem och ibland med tillhörande rörelser. Sångerna bestäms i stort sett uteslutande av personalen och i vissa fall användes kort med bilder eller mjuka tygdjur som får symbolisera sånger som skall sjungas. Barnen fick slumpmässigt dra ett kort vid ett av observationstillfällena och komma på vilken sång bilden föreställde medan personalen på andra förskolor själva drog ett kort eller ett tygdjur ur en påse. De förskolor som stack ut lite från de övriga och hade något längre musikstunder och ett mer varierat innehåll var de med musikinriktning där man arbetade mer med dans och rytmik. En förskola med musikinriktning för barn i åldern fem år arbetade även med uttryck av känslor i musik när barnen fick sjunga *Blinka lilla stjärna* och samtidigt försöka att uttrycka olika grader av rädsla.

Genom samtal med förskolepersonalen kom det fram att så gott som samtliga musikstunder har som huvudsyfte och mål att främja språklig utveckling, utveckla motorik, vara en social stund eller att lära mer om något annat ämne. Musiken som eget ämne har inte direkt prioriterats i syfte att lära barnen mer om musik eller att utveckla deras musikaliska kunskaper. Detta var något som även Still (2011) och Holmberg (2014) kom fram till. Även Ehrlin (2012) skriver också i sin text att personalen oftast ser musiken som ett redskap för andra syften.

## 8.2 Improvisation och komposition

En förskolelärare på den förskolorna med musikinriktning hade dagen före ett observationstillfälle utfört ett moment där barnen fick skapa egen musik. I det fallet rörde det sig om att barnen gemensamt skulle skriva en sångtext till en förbestämd melodi och därigenom lära sig en specifik bokstav. Vid de övriga observationstillfällena förekom ingen form av improvisation eller komposition, endast reproduktion av tidigare kända sånger. I de fall det förekom instrument som till exempel rytmägg användes dess ytterst sparsamt och en förskolelärare påpekade även under samtalet att hon och hennes kollegor inte använde dem särskilt ofta. Om det då är så att musiken i förskolan har som mål att utveckla andra färdigheter än just musikalitet så får moment som improvisation och komposition väldigt lite eller inget utrymme alls. Detta kanske anses vara motiverat först när barnet kommit upp i låg- och mellanstadieålder? I läroplanen (Skolverket, 2016) kunde vi läsa att förskolans uppdrag bland annat var att utveckla barnens skapandeförmåga i bland annat musik. Varför blir inte detta mer tydligt under musikstunden? Förskolepersonalen hade dock noterat att barnen utövar musikalisk improvisation och komposition under dagen i den fria leken eller andra tillfällen. Hur personalen valde att ta till vara på detta vid dessa tillfällen utanför musikstunden var dock aldrig föremål för den här studien. Slutsatsen här blir alltså att moment som improvisation och komposition får väldigt lite fokus under musikstunden på de förskolor som besöktes.

Att barnen får sjunga och lära sig många nya sånger under musikstunden borde dock kunna främja deras förmåga att improvisera och komponera på egen hand utanför den dedikerade musikstunden i förskolan. Sæther (2014) betonar ju vikten av att barnen får lära sig många sånger för att både öka sina musikaliska kunskaper och få drivkraft till egna musikaliska och spontana uttryck (s. 106). Bjørkvold (2005) skrev också att sången är ett samspel mellan två individer och att det är där kulturen föds.

Kanske är det en stor repertoar av sånger som bäst utvecklar barnens förmåga att improvisera och komponera egna sånger och att fokus på själva skapandet som moment inte behöver läggas in på musikstunden i förskolan?

### 8.3 Påverkan

I de fall barnen kunde påverka musikstunden så var det genom val av sånger. Endast vid ett tillfälle fick ett barn helt på egen hand välja en sång men då var det en sång de hade sjungit vid ett tidigare tillfälle. Under samtalen med förskolelärarna nämndes att barnen ofta fick önska sånger även om detta inte framkom mer än en gång under observationerna. En förskolelärare vid Montessori nämnde att om ett barn önskade en sång som personalen inte kände till fick barnet själva försöka lära ut sången till de andra.

En röd tråd som skönjats genom dessa observationer och samtal är att förskolelärarens intresse och utbildning i musik spelar roll för hur musikstunden genomförs. En förskolelärare uttrycker själv under ett samtal att hennes bristande kunskaper inom musik var ett hinder för henne att utveckla musikstunden precis som personalen i Ehrlins avhandling (2012). De musikstunder som hade ett mer avancerat och rikt innehåll leddes av de förskolelärare som hade störst eget intresse och/ eller utbildning i musik. Dessa arbetade främst på förskola med musikinriktning. Tobias som arbetar på förskolan med musikinriktning nämnde även att han ofta improviserar musikstunden efter barnen och tar vara på spontana infall som dyker upp.

### 8.4 Slutsats

Slutsatsen för den här studien blir att moment som improvisation och komposition i musik inte förekommer i någon större utsträckning under musikstunden på de förskolor som observerats. Barnen får i första hand reproducera sånger som väljs av personalen under musikstunden. Improvisationen och kompositionen förekommer i första hand under barnens fria lek under dagen men hur personalen fångar upp och utvecklar detta under dessa tillfällen framkom alltså inte under studien.

Musikstundens huvudsyfte är att främja språklig utveckling, lära ut mer inom ett annat ämne eller bara vara en social samlingsstund för barnen. Musiken används alltså som ett didaktiskt verktyg för inläring av andra ämnen. Detta är slutsatser som framförallt Still (2011) också kom fram till.

#### 8.4.1 Musikstunden utifrån didaktikens begrepp

Hanken och Johansen (2013) menade att *musikundervisning* innebär avsiktlig undervisning i musik som ämne (s.29) och utifrån den definitionen och utgång från den allmänna didaktikens begrepp kan musikstunderna på förskolorna till exempel beskrivas så här:

*Mål;* Att utveckla språket i tal och förståelse. Utveckla sociala kompetenser.

*Innehåll;* Nya och gamla barnsånger, ramsor och musiklekar.

*Metod;* Gemensam sång i grupp där läraren först sjunger sångerna och därigenom lär ut text och melodi till barnen som senare får sjunga med.

*Värdering;* Detta blev aldrig tydligt under studien och begreppet kan omfatta flera saker som bland annat värdering av eleven (barnet) eller värdering av verksamheten i stort (Hanken och Johansen, 2013, s. 121). Barnen fick under observationstillfällena ingen direkt återkoppling på sina prestationer och någon värdering av verksamheten framkom inte.

#### 8.5 Metoddiskussion

Den här typen av studie skulle kunna ha genomförts på lite andra sätt. Musikstunderna skulle till exempel ha kunnat filmas och i efterhand analyserats mer i detalj då det alltid finns risk att man missar vissa små händelser om man bara tittar på och antecknar under tiden. Man kanske har blicken på något annat när ett tillfälle dyker upp som borde ha uppmärksamrats.

Gestaltningen av musikstunderna i form av en berättande text kan kanske av vissa anses oakademiskt och att vissa beskrivningar i texten saknar betydelse för resultatet.

Vissa intervjuer genomfördes på plats medan andra fick besvaras genom e-post. Detta kan vara en fallgrop då de förskolelärare som fick besvara sina frågor i lugn och ro genom e-post hade mer betänketid och kunde ändra sina svar till de själva var nöjda med dem. Hade studien kunnat göras om hade ett direkt samtal med varje förskolelärare varit att föredra.

Urvalet kan också ifrågasättas. Fler förskolor kunde ha besökts för observation och fler förskolelärare kunde ha intervjuats för att få in mer material. Ett större urval hade kanske gett ett annat resultat.

## 8.6 Förslag på fortsatt forskning

En studie av den här typen skulle kunna genomföras på liknande sätt även i grundskoleklasser, exempelvis årskurs 1-3. Det som dock saknas i den här studien är hur personalen på förskolan arbetar med barnens spontana musicerande under övrig tid på förskolan, dvs tid som inte är planerad musikstund. Ett förslag på fortsatt forskning vore alltså att under en längre tid observera detta och då på ett större urval av förskolor.



## Referenser

- Angelo, Elin & Sæther, Morten (2014). *Barnet och musiken: en introduktion i musikpedagogik för förskollärare*. (1. uppl.) Malmö: Gleerup.
- Bailey, Derek (1993[1980]). *Improvisation: its nature and practice in music*. New York: Da Capo Press.
- Bjørkvold, Jon-Roar (1980). *Den spontane barnesangen - vårt musikalske morsmål: en undersøkelse av førskolebarns sang i tre barnehager i Oslo*. Diss. Oslo: Univ.. Oslo.
- Bjørkvold, Jon-Roar (2005). *Den musiska människan*. (2., [rev. och utvidgade] uppl.) Stockholm: Runa.
- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.
- Ehrlin, Anna (2012). *Att lära av och med varandra: en etnografisk studie av musik i förskolan i en flerspråkig miljö*. Diss. Örebro: Örebro universitet, 2012. Örebro.
- Eriksson-Zetterquist, Ulla och Ahrne, Göran (2015) Intervjuer. I. Ahrne, G., Ahrne, G. & Svensson, P. (Red) *Handbok i kvalitativa metoder*. (2., [utök. och aktualiserade] uppl.) (s.34-54) Stockholm: Liber.
- Hammershøj, Henny (1997). *Musikalisk utveckling i förskoleåldern*. Lund: Studentlitteratur.
- Hanken, Ingrid Maria & Johansen, Geir (2013). *Musikkundervisningens didaktikk*. (2. utg.) Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Holmberg, Ylva (2014). *Musikskap: musikstundens didaktik i förskolepraktiker*. Diss. Lund: Lunds universitet.
- Kjellberg, Erik (u.å.) Improvisation. I NE.se. Hämtad från <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/improvisation>
- Komposition. (u.å.) I NE.se. Hämtad från <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/komposition>
- Lalander, Philip (2015) Observationer och etnografi. I. Ahrne, G., Ahrne, G. & Svensson, P. (Red) *Handbok i kvalitativa metoder*. (2., [utök. och aktualiserade] uppl.) (s.93-112) Stockholm: Liber.
- Skolverket (2016) Läroplan för förskolan Lpfö 98 rev 2016.

Still, Johanna (2011). *Musikalisk lärandemiljö: planerade musikaktiviteter med småbarn i daghem*. Diss. Åbo.

Vetenskapsrådet (u.å) Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning (u.å) - <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (hämtad 2017-11-28).

Wassrin, Maria (2013). *Musicking: kreativ improvisation i förskolan*. Licentiatavhandling Stockholm : Stockholms universitet, 2013. Stockholm.

Wiklund, Ulla (2001). *Den lydiga kreativiteten : Om barn, estetik och lärande*. Stockholm: Utbildningsradion (UR).

# Bilagor

## Bilaga A - Samtyckesblankett

### Medgivandeblankett

2017-11-16

Jag ger härmed mitt medgivande till att det material som Stefan Jedefjord samlat in under sin observation under musikstunden på vår förskola används i hans grunduppsats på Linneuniversitets musikleklarutbildning.

Inga foton eller videoinspelningar gjordes under observation på förskolans musikstund. Händelseförloppet beskrivs endast utifrån anteckningar som fördes under observationen.

Vårt samtal efter observationen har dock spelats in på iPhone (endast ljud) och jag samtycker till att detta material transkriberas i delar eller sin helhet för uppsatsen. Allt publiceras anonymt. Varken mitt, barnens, förskolans eller avdelningens namn är officiellt i uppsatsen. Vid de tillfällen personnamn anges är dessa fiktiva. Inte heller den geografiska platsen anges vid namn.

---

Underskrift och datum

---

Namnförtydligande

---

Stefan Jedefjord